

ВІДГУК

офіційного опонента

Пирипенко Андрія Анатолійовича

на дисертаційну роботу Ходиревої Оксани Олегівни

«Формування системи стратегічного контролінгу факторів розвитку
промислового підприємства»

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми

Складні зовнішні та внутрішні умови діяльності вітчизняних промислових підприємств загострюють питання їх ефективного функціонування і розвитку. У зв'язку з цим все більше уваги в галузі економіки та управління підприємством приділяється контролінгу, як дієвій системі підтримки управління. Виникнення потреби в контролі в управлінні розвитком промислового підприємства у сучасних економічних умовах України зумовлене високим рівнем турбулентності зовнішнього середовища, посиленням конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках, підвищенням рівня ризикованості діяльності, необхідністю постійного моніторингу змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі та відповідного прогнозування та планування діяльності підприємства не тільки в короткостроковій, але і в довгостроковій перспективі. Саме тому питання удосконалення та впровадження підходів до управління факторами розвитку промислового підприємства на засадах стратегічного контролінгу набуває особливої актуальності.

У дисертаційній роботі Ходиревої О.О. поставлена науково-практична задача обґрунтувати теоретичні положення і розробити практичні рекомендації щодо формування і впровадження системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства. Удосконалення процесів формування системи стратегічного контролінгу факторів розвитку підприємств надасть можливість підприємствам машинобудівної галузі підвищити свою стратегічну стійкість, контролювати рівень ризикованості діяльності і, тим самим, забезпечити економічний розвиток та конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Зв'язок дисертаційного дослідження з науковими програмами, планами, темами

Тема дисертації пов'язана з виконанням науково-дослідних робіт кафедр «Обліку і фінансів» та «Економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин» НТУ «ХП». Здобувачка приймала участь у науково-дослідних роботах «Дослідження стратегічного управління виробничим потенціалом на засадах фінансового контролінгу» (ДР № 0120U00573); «Розвиток концепції управління персоналом в умовах діджиталізації економіки» (ДР №00122U201672).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, наведених в дисертаційній роботі Ходиревої О.О., підтверджуються використанням сучасних методів наукового пізнання, логічністю й послідовністю структурної побудови роботи та викладення її матеріалу. Отримані у дисертаційній роботі наукові результати, пропозиції, висновки та рекомендації є науково обґрунтованими та достовірними, що забезпечується використанням сукупності ретельно підібраних сучасних методів наукових досліджень серед яких: методи аналізу і синтезу; узагальнення і порівняння; групування і систематизації; статистичні і графічні методи; методи структурно-логічного та економіко-математичного моделювання. Про високий рівень обґрунтування свідчить ретельно проведений аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових праць з тематики дослідження, опрацювання достатнього масиву статистичного матеріалу та зарубіжного досвіду.

Достовірність результатів досліджень підтверджується також участю у 15 Міжнародних науково-практичних конференціях, де відбулася апробація результатів дослідження. Окремо хочеться виділити такі доповіді: «Development of a strategic controlling system at an industrial enterprise», («Геоеткономічні та політико-правові виклики структурній перебудові міжнародних зв'язків України», м. Київ, 6 берез. 2019 р.) «Формування циклу контролінгу на промисловому підприємстві» («Теоретичні та практичні аспекти антикризового регулювання економіки країни» м. Одеса, 4 трав. 2019

р.); «Обґрунтування необхідності впровадження стратегічного контролінгу для управління розвитком підприємства» («Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством», м.Полтава, 14–15 квіт. 2022 р.); «Використання кластерного аналізу для аналізу розвитку та виробничого потенціалу підприємства» («Розвиток фінансово-кредитних систем: виклики сьогодення», м. Умань, 6–7 черв. 2022 р.).

Оцінюючи логіку викладення матеріалу в роботі, слід відмітити, що дослідження має логічну послідовність та завершеність. Представлену роботу позитивно відрізняє комплексний характер, що охоплює обґрунтування і поглиблення теоретико-методичних положень формування системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, показана її наукова і практична цінність, сформульовані мета і задачі дослідження, які необхідно вирішити для її досягнення, описано зв'язок дисертації з науковими планами та темами, приведена апробація дисертаційної роботи і публікації.

В першому розділі – *«Теоретичні аспекти контролінгу в управлінні розвитком промислового підприємства»* – надано обґрунтування необхідності запровадження контролінгу на українських промислових підприємств. Проведено аналіз всесвітнього досвіду використання контролінгу. Обґрунтовано необхідність провадження стратегічного контролінгу в системі управління розвитком підприємства на трьох рівнях. Проведено аналіз дефініцій «контролінг» та «стратегічний контролінг» як економічних категорій та запропоновані авторські визначення даних дефініцій, а також схема понятійного апарату дисертаційного дослідження. Проаналізовані фактори, які чинять вплив на функціонування та розвиток підприємства, виділені їх основні групи та показано місце контролінгу факторів розвитку в системі управління розвитком промислового підприємства. На основі вищевикладеного здобувачкою сформовано теоретико-методичне підґрунтя розробки системи стратегічного контролінгу на підприємстві.

У другому розділі – *«Розвиток методичних підходів до оцінки розвитку промислових підприємств»* авторкою проаналізовано економічний стан машинобудівної галузі на макро та мікроекономічному рівні та виявлені чинники негативного спрямування, які блокують розвиток підприємств. В

процесі проведених досліджень здобувачкою було вдосконалено методичний підхід до оцінки рівня розвитку промислового підприємства, що дозволяє виділяти комплексні фактори розвитку промислового підприємства, оцінювати та проводити динамічний аналіз зміни рівня розвитку промислового підприємства. Крім цього у розділі сформовано науково-практичний підхід до виділення типологічно-однорідних груп підприємств зі східними трендами розвитку на основі використання кластерного аналізу.

У третьому розділі – *«Удосконалення методичного забезпечення впровадження стратегічного контролінгу факторів розвитку на підприємстві»* – обґрунтовано, та розроблено методичні рекомендації щодо формування та впровадження системи стратегічного контролінгу факторів розвитку на машинобудівному підприємстві. Доведено, що процес формування і впровадження системи стратегічного контролінгу на промисловому підприємстві передбачає його детермінацію за окремими етапами та економічними рівнями, визначено стадії циклу операційної та стратегічної контролінгової діяльності і урахування зв'язку цілей розвитку підприємства зі Збалансованою системою ключових індикаторів. Запропоновано удосконалення організаційно-економічного інструментарію контролінгу факторів розвитку промислового підприємства, що дозволяє формувати та контролювати персоніфіковані стандартні стратегії розвитку. Розвинуті науково-практичні положення запровадження системи предикативного стратегічного контролінгу розвитку підприємства, що дозволяє формувати предикативні управлінські рішення спрямовані на обмеження впливу дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища і встановлювати для підприємства граничний рівень ризику при реалізації стратегії розвитку.

Наукова новизна одержаних результатів.

Дисертаційна робота Ходиревої О.О. логічно структурована, побудована на системному підході до постановки проблеми, формулювання завдань, викладення сутності й обґрунтування методів і прийомів дослідження. До основних нових наукових результатів дисертації слід віднести наступне:

1. *Удосконалено*: понятійний апарат предметної сфери стратегічного контролінгу, за рахунок визначення сутності і змісту економічної дефініції

«контролінг», виокремлення функціональних сфер поточного, стратегічного та предикативного характеру, визначення ключових індикаторів поточного функціонування та розвитку, виокремлення зон забезпечення стійкості діяльності підприємства з прогнозуванням її зміни у середньостроковій перспективі.

2. *Удосконалено*: організаційно-економічний інструментарій контролінгу факторів стратегічного розвитку підприємства, відмінність якого полягає у виділенні функціональних зон його запровадження, визначенні взаємозв'язку оперативних та стратегічних задач функціонування та розвитку підприємства із аналітичним економічним інструментарієм відповідного характеру дії з оцінкою ефективності діяльності з досягнення оперативних та довгострокових цілей.

3. *Удосконалено*: науково-практичні положення запровадження системи предикативного стратегічного контролінгу розвитку підприємства, відмінність яких базується на формуванні матриці відображення взаємозв'язку рівня розвитку підприємства за відповідним кластером з побудовою збалансованої системи показників, а також на ідентифікації можливості досягнення стратегічних цілей у відповідності до обраної стратегії з урахуванням обмежень, що визначаються впливом факторів зовнішнього середовища.

4. *Дістало подальшого розвитку*: теоретико-методичні положення формування системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства, відмінність яких полягає у виокремленні об'єктів стратегічного контролінгу та визначенні взаємозв'язку цілей і задач управління розвитком підприємства з факторами впливу, а також в узгодженні принципів побудови та методів формування системи стратегічного контролінгу

5. *Дістало подальшого розвитку*: методичний підхід до оцінки рівня економічного розвитку промислового підприємства, який на відміну від відомих ґрунтується на визначенні комплексних факторів зміни фінансово-економічного стану підприємства та орієнтується на своєчасне корегування цілей та задач його стратегічного розвитку з урахуванням оцінки зовнішніх обмежень їх реалізації

6. *Дістало подальшого розвитку*: положення науково-практичного підходу до виділення груп промислових підприємств, які на відміну від відомих базуються на результатах кластеризації та врахуванні поєднання індикаторів зміни масштабу діяльності з ключовими характеристиками

функціонування та розвитку підприємства

7. Дістало подальшого розвитку: методичні рекомендації щодо формування та впровадження системи стратегічного контролінгу на промисловому підприємстві, відмінність яких полягає у визначенні стадій циклу операційної та стратегічної контролінгової діяльності, детермінації її за окремими етапами та економічними рівнями на основі урахування зв'язку цілей розвитку підприємства з розробленою системою ключових індикаторів визначення можливості корегування стратегії

Значимість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Важливість та практична значущість результатів дисертаційної роботи виражається актуальністю теми роботи та суттєвістю авторського внеску до вирішення вагомого науково-практичного завдання формування системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства.

Практична цінність полягає у використанні результатів досліджень:

1. У Науково-технічному концерні "Інститут проблем машинобудування" НАН України (довідка №01 від 20.10.2019 року);
2. У ТОВ «АЛЬФАПЕЙ» (довідка №77-17/06 від 17.06.2021 року);
3. На АТ «ХАРКІВСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД «СВІТЛО ШАХТАРЯ» (довідка №01 від 18.11.2022 року);
4. У ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА КОМПАНІЯ «ІННОВАЦІЙНІ НАФТОГАЗОВІ ТЕХНОЛОГІЇ»» (довідка №03 від 18.01.2023);
5. У навчальному процесі Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (акт від 27.01.2023 року), де розробки здобувача використані для покращення методичного забезпечення навчального процесу при підготовці фахівців за дисциплінами «Стратегія підприємства», «Стратегічне управління», «Контролінг» в НТУ «ХПІ».

Повнота викладення результатів досліджень в опублікованих працях.

Результати досліджень опубліковані у 23 наукових працях, серед яких: 7 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у закордонних періодичних фахових виданнях, 15 тез доповідей конференцій.

Участь здобувача у роботах, що опубліковані у співавторстві зазначена у дисертаційній роботі.

За темою дисертації зараховано 8 публікацій: 7 статей у наукових фахових виданнях України, 1 зарубіжна публікація.

Опубліковані матеріали повністю відображають зміст дисертації та відповідають вимогам пункту 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44.

Оцінка структури та обсягу дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Ходиревої Оксани Олегівни складається з анотації двома мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і 4 додатків. Повний обсяг дисертації складає 234 сторінки, з них основний текст - 199 сторінок, список використаних джерел – 21 сторінка, додатки – 14 сторінок. У тексті дисертації розміщено 28 таблиць (з них 10 займають повних 19 сторінок), 54 рисунка (з них 11 займають 11 повних сторінок). Висновки до розділів та за результатами роботи сформульовані чітко та відповідають змісту дисертаційної роботи. Список використаних джерел із 210 найменувань досить повний і включає вітчизняні та зарубіжні публікації. Анотація відображає основний зміст дисертації та достатньо повно розкриває наукові результати та практичну цінність роботи.

Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, не виявлено. Усі результати, які винесено автором на захист, отримані самостійно і містяться в опублікованих роботах. У роботах, опублікованих у співавторстві, використані тільки ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом особистих наукових пошуків.

По дисертаційній роботі можна зробити наступні зауваження:

1. Загалом підтримуючи погляди автора щодо обґрунтування необхідності впровадження системи стратегічного контролінгу для

управління розвитком на машинобудівних підприємствах (с. 26-28), доцільним було розширення рис 1.1 врахуванням впливу інтересів стейкхолдерів, тим більш що у тексті дисертації цьому приділено значну увагу.

2. Здобувачка цілком слушно зазначає, що інформаційне забезпечення системи контролінгу (с.56) це один з 4 ключових аспектів системи контролінгу факторів розвитку. Інформаційному та програмному забезпеченню контролінгу також приділено увагу на рис. 3.4 (с.144) та рис. 3.9 (с.154). Бажано було б у дисертації надати обґрунтування можливості застосування певного програмного забезпечення та інформаційних технологій, що рекомендуються до використання.

3. Заслугує на безсумнівну підтримку запропонована матриця «оцінка поєднання ЗСП із стратегіями розвитку у розрізі кластерів» (рис. 3.13), що за твердженням автора визначає ефективність функціонування системи контролінгу на основі оцінки ступеня виконання цільових показників. При цьому доречно було б надати більш розгорнуте обґрунтування даному підходу.

4. При проведенні оцінки рівня розвитку промислового підприємства (с.89-111) матриця вихідних показників була сформована на основі 24 показників. При цьому в основних положеннях методичного підходу до оцінки рівня розвитку промислового підприємства (рис. 2.16) зазначено, що комплекс показників оцінки формується з урахуванням обмеження їх кількості. Доречним вважається економічне обґрунтування скорочення кількості наведених показників.

5. Безсумнівною перевагою дисертаційної роботи є використання сучасного економіко-математичного інструментарію для виконання доволі широкого спектру аналітичних завдань. Проте наявність широкого спектру завдань в окремих випадках призвела до доволі стислого опису авторських пропозицій. Також, в додатках до дисертації доцільно було б відобразити проміжні розрахунки проведення багатовимірного факторного аналізу та процесу кластеризації машинобудівних підприємств.

Зазначені дискусійні положення та зауваження не впливають суттєво на позитивну оцінку наукової та прикладної значущості дисертації Ходиревої Оксани Олегівни, у якій достатньо повно досліджені питання формування

системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства.

Висновок

Дисертаційна робота Ходиревої Оксани Олегівни «Формування системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства» за своїм змістом відповідає спеціальності 051 – «Економіка». Дисертація є завершеною науковою працею, містить нові теоретичні та практичні наукові результати, спрямовані на подальший розвиток теоретико-методичного забезпечення впровадження стратегічного контролінгу факторів розвитку у діяльність промислових підприємств України.

Подана дисертаційна робота «Формування системи стратегічного контролінгу факторів розвитку промислового підприємства» Ходиревої О.О. відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44, а здобувачка Ходирева Оксана Олегівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – «Економіка».

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і бізнес-
консалтингу ХНЕУ ім. С.Кузнеця

Андрій ПИЛИПЕНКО